

УДК 94 (477) (092)

DOI: 10.31651/2076-5908-2025-3-84-91

Тарас БАТЮК

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, м. Дрогобич, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4159-5226>

e-mail: tbatyuk@gmail.com

ПУБЛІЦИСТИКА МИРОНА КОРДУБИ НА ШПАЛЬТАХ ЧАСОПISY «BIULETYŃ POLSKO-UKRAIŃSKI»: ІДЕОЛОГІЯ ТА ПРОБЛЕМАТИКА

Анотація. *Мета статті* – комплексне осмислення актуалізованої М. Кордубою суспільно-політичної проблематики на шпальтах часопису «Biuletyn Polsko-Ukraiński». **Методологія дослідження** спирається на традиційне для історіографічних праць поєднання принципів (історизму, об'єктивності, холізму і системності, а також ціннісного підходу до об'єкту вивчення) та загальнонаукових (порівняння, узагальнення, аналізу і синтезу) і спеціально-історичних (історико-генетичний, історико-порівняльний, історико-типологічний та історико-психологічний) методів наукової праці. **Наукова новизна статті:** на підставі широкого кола джерел відтворити особливості співпраці М. Кордуби із часописом «Biuletyn Polsko-Ukraiński». **Висновки.** У підсумку відзначено, що співпраця М. Кордуби з часописом «Biuletyn Polsko-Ukraiński» була зумовлена необхідністю поінформувати нових господарів Східної Галичини про українське розуміння шляхів вирішення численних проблем міжнаціонального діалогу. З необхідним тактом і відповідною історичною аргументацією, історик поборював створені інтелектуалами народно-демократичного табору стереотипи про їхніх східних сусідів як нездатний до повноти політичного й культурного життя етнос. Рішуче опонуючи такому баченню, М. Кордуба переконливо доводив безумовне право найбільшої національної меншини польської держави отримати рідномовну вищу школу, позбавлені репресивної опіки громадські організації й вільну від цензури пресу. Поряд із цим галицький історик наголошував на небезпеці іншування польськими чиновниками громадян українського походження як потенційних ворогів відродженої Польщі. Відмова від цих наслідків польсько-українського збройного протистояння, вказував М. Кордуба, є необхідною передумовою для появи рівноправного міжнаціонального діалогу. На переконання публіциста, це сприятиме побудові об'єднаної спільними інтересами громади. Як історик, М. Кордуба розумів, що тільки така логіка дій політиків зможе забезпечити стійкість польській державі, яка перебувала між радянським і німецьким тоталітаризмами. Як знаємо, заклики історика не переконали польських інтелектуалів, що мало трагічні для наших націй наслідки у часи Другої світової війни.

Ключові слова: М. Кордуба, «Biuletyn Polsko-Ukraiński», міжнаціональні взаємини, український університет, політика пам'яті.

Taras BATIUK

PhD (History), Assistant Professor, Assistant Professor at the Department of Ukrainian History Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Drohobych, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4159-5226>

e-mail: tbatyuk@gmail.com

MYRON KORDUBA'S JOURNALISM ON THE PAGES OF BIULETYŃ POLSKO-UKRAIŃSKI: IDEOLOGY AND ISSUES

Abstract. *The purpose* of this article is a comprehensive reflection on the socio-political issues addressed by M. Korduba on the pages of Biuletyn Polsko-Ukraiński. **The research methodology** is based on the combination of principles traditional for historiographic works (historicism, objectivity, holism and systematicity, as well as a value approach to the object of study) and general scientific (comparison, generalization, analysis and synthesis) and special-historical (historical-genetic, historical-comparative, historical-typological and historical-psychological) methods of scientific work. **The scientific novelty** of the article: Based on a wide range of sources, the article reconstructs the specific features of M. Korduba's collaboration with the Biuletyn Polsko-Ukraiński. **Conclusions.** In conclusion, it should be noted that M. Korduba's cooperation with Biuletyn Polsko-Ukraiński was driven by the need to inform the new authorities of Eastern Galicia about the Ukrainian perspective on resolving

numerous problems in interethnic dialogue. With appropriate tact and historical argumentation, the historian countered stereotypes created by intellectuals of the people's democratic camp about their eastern neighbors as an ethnicity incapable of full political and cultural life. Decisively opposing such views, M. Korduba convincingly argued for the undeniable right of the largest national minority in the Polish state to have a native-language higher education system, civic organizations free from repressive oversight, and an uncensored press. At the same time, the Galician historian emphasized the danger of Polish officials treating citizens of Ukrainian origin as potential enemies of the reborn Polish state. M. Korduba pointed out that abandoning these consequences of Polish-Ukrainian armed confrontation was a necessary precondition for the emergence of an equitable interethnic dialogue. The publicist believed this would foster the creation of a community united by shared interests. As a historian, M. Korduba understood that only such logic in political decision-making could ensure the stability of the Polish state, which stood between Soviet and German totalitarianisms. As we know, the historian's appeals did not convince Polish intellectuals, which had tragic consequences for our nations during the Second World War.

Keywords: *M. Korduba, Biuletyn Polsko-Ukraiński, interethnic relations, Ukrainian university, memory policy.*

Постановка проблеми. Свою громадську місію М. Кордуба як публічний інтелектуал першочергово вбачав у захисті національних інтересів. Цим було зумовлено його довготривалу й напрочуд плідну співпрацю з багатьма періодичними виданнями, насамперед українськими. Саме на їхніх шпальтах визначний вихованець львівської історичної школи М. Грушевського [1-4] пояснював поділим кордонами співвітчизникам пріоритети національного поступу й найбільш ефективні шляхи їх досягнення. Авторитетність голосу вченого серед сучасників переконливо довели кордубознавці протягом 1990-х – 2020-х рр. [5–8].

Разом із тим, на сьогодні практично нічого невідомо про освідомлююче-захисну діяльність М. Кордуби на сторінках іноземної періодики. Водночас, як з'ясували дослідники життєпису діяча, він тривалий час співпрацював з австрійськими, німецькими, російськими й ін. пресодруками, популяризуючи їхнім читачам постулати модерного українства [9–10]. Та особливо інтенсивною була його співпраця з польськими часописами, які історик сприймав як важливі трибуни для налагодження рівноправного міжнаціонального діалогу, що протягом кінця XIX – першої половини XX ст. пережив чимало кризових періодів. Попри вагомість такої громадської діяльності М. Кордуби, наразі надзвичайно мало відомо про цю сторінку його інтелектуальної біографії. Привертаючи увагу колег до актуальності цього кордубознавчого сюжету, нижче реконструюємо співпрацю галицького вченого з таким авторитетним польським часописом міжвоєнного часу, як «Biuletyn Polsko-Ukraiński».

Аналіз останніх досліджень. Як щойно згадувалося, співпраця М. Кордуби з періодичними виданнями його часу перебуває у фокусі дослідницької уваги протягом останніх десятиліть. Водночас, про співпрацю українського історика з польськими пресодруками йдеться здебільшого в історіографічному ключі. Цей сюжет, приміром, опрацьовували такі авторитетні кордубознавці, як Олег Піх, Оксана Руда [11–12] та Юрій Поліщук [13]. Про громадську публіцистику визначного галицького інтелектуала в розрізі аналізу його різнопланової діяльності писала Тетяна Кульчицька [14]. Втім, у студіях цих та інших історіографів співпраця М. Кордуби з польськими суспільно-політичними часописами висвітлювалася принагідно. Згадана обставина й зумовила актуальність теми нашої розвідки.

Мета дослідження – комплексне осмислення актуалізованої М. Кордубою суспільно-політичної проблематики на шпальтах часопису «Biuletyn Polsko-Ukraiński».

Виклад основного матеріалу. Першочергово згадаємо, що шлях М. Кордуби до співпраці з польськими виданнями не був простим. Мовиться про те, що в усьому авторитетний для галицького вченого його вчитель М. Грушевський не схвалював заангажування учня польською періодикою, вважаючи це марнуванням часу й відволіканням сил від головної мети – служінню українській культурі [15]. Про це він з властивою собі прямолінійністю заявив вихованцеві у листі: «Видів Вашу рецензію в

Кwartalnik-u; нащо Ви туди пишете?» [16, с. 113]. Молодий історик пояснив свою співпрацю бажанням безоплатно отримувати недешеве авторитетне наукове видання. Втім, заризикуюмо припустити, що намір співпрацювати з польськими часописами мав і більш ідеальну мету – донести представникам сусідської спільноти українське бачення важливих культурних та громадських проблем. Наше припущення властиво й підтверджує заангажування М. Кордуби в редакційну працю часопису «Wiuletyn Polsko-Ukraiński».

Перед тим, як перейти до безпосереднього аналізу співпраці галицького інтелектуала з варшавським часописом, стисло охарактеризуємо його видавничий феномен. Як переконливо довела дослідниця цього пресодруку Ольга Яручик, він репрезентував ідеї польсько-українського єднання [17]. «Wiuletyn Polsko-Ukraiński» виходив у Варшаві протягом 1932-1939 рр. як місячник, а з червня 1933 р. – щотижневик. Засновниками й ідеологами часопису були наближені до Юзефа Пілсудського інтелектуали, які виступали за нормалізацію польсько-українського діалогу. З огляду на цю мету видання невдовзі стало однією з впливових трибун прометейського руху та навіть отримувало організаційну й фінансову підтримку від військової розвідки Речі Посполитої. Редагував «Wiuletyn Polsko-Ukraiński» Влодзімеж Бончковський. До інтелектуального кола часопису входили такі авторитетні польські інтелектуали, як Леон Ідзіковський, Леон Василевський, Марцелій Хандельсман, Станіслав Лось, Адольф Марія Бохенський, Александр Бохенський, Станіслав Папроцький, Пйотр Дунін-Борковський, Юзеф Лободовський та ін.. Вони фокусувалися на позитивних моментах польсько-українського співжиття, просуваючи ідею подолання суперечностей між сусідніми народами і потребу творення нової моделі стосунків. Серед українських діячів із пресодруком, поряд із М. Кордубою, співпрацювали Степан Баран, Володимир Дорошенко, Іван Кедрин, Павло Ковжун, Володимир Кубійович, Богдан Лепкий, Роман Смаль-Стоцький, Сергій Хруцький і Павло Шандрук. Вони пропонували власне бачення пріоритетів у подоланні міжсусідської ворожнечі. Поряд із відведеними біжучій політиці аналітичними статтями й публіцистичними фейлетонами, в часописі містилися науково-популярні тексти про українську культуру, літературу, мистецтво й історію. Ознайомленню польського читача з культурою східного сусіда сприяли й переклади творів знакових українських майстрів слова.

Поділяючи розуміння редакції «Wiuletyn-я» в нагальності подолання польсько-української ворожнечі, М. Кордуба в своїх дописах першочергово сфокусувався на обговоренні найбільш конфліктних тем. Як освітянин із чималим практичним досвідом, він відновив розпочате ще на початку ХХ ст. осмислення проблеми створення українського університету. Як відомо, отримуючи східногалицькі землі під свій контроль, польська влада взяла на себе зобов'язання відкрити для найбільшої національної меншини держави класичну вищу школу. Втім, уряди Другої Речі Посполитої постійно відкладали реалізацію цієї важливої для українців обіцянки, намагаючись реальні дії підмінити безкінечним обговоренням місця локалізації університету. Таке обговорення засвідчило небажання значної частини польського суспільства й еліт іти назустріч підбитим, але нескореним сусідам. Все це породжувало зрозуміле обурення серед українців краю, що сприймали такі дії влади за ще один прояв її асимілятивної політики.

З огляду на це М. Кордуба й намагався пояснити польському читачеві важливість для їхніх українських сусідів отримання такої важливої культурної інституції як національна вища школа. Насамперед, публіцист зосередився на деконструкції поширеної в тогочасній бульварній польській пресі тези про нібито культурну неготовність українців до відкриття університету. В статті під промовистою назвою «Kilka dat z dziejów dążeń społeczeństwa ukraińskiego do uzyskania własnego uniwersytetu» галицький інтелектуал доволі докладно пояснює польському читачеві тяглість змагань українців за вищу школу. Першочергово він сягає феномену ставропігійської братської школи, а відтак характеризує високошкільні виклади в Острозькому та Могилянському академічних осередках [18, с. 1].

Очікувано, найбільш розлого М. Кордуба зупиняється на українській боротьбі за створення університету в роки перебування галицького краю в складі імперії Габсбургів [18, с. 2–4]. З його добре аргументованого викладу польський читач дізнається про існування в структурі Львівського університету Studium Ruthenum, а відтак і про обставини

заснування українських кафедр філологічного й правничого спрямування. Втім, звертає увагу публіцист, польська адміністрація навчального закладу, незважаючи на законодавчо оформлений утравквістичний характер головної вищої школи краю, всіляко гальмувала утвердження українців у його стінах, перешкоджаючи створенню нових кафедр та обмежуючи права студентів на рідномовну комунікацію. Це дало поштовх нерівній боротьбі української молоді з шовіністичними практиками польських професорів. Змальовуючи це нерівне протистояння, М. Кордуба описує масові сецесії, криваві бійки, голосні парламентські дебати та ін.

Намагаючись вирішити цю небезпечну для польсько-українського співжиття ситуацію, вказує публіцист, в середовищі українських політиків й виникла ідея заснування окремої вищої школи в галицькому краю. Її ядром мали стати ті 12 кафедр, що їх українцям вдалося створити у Львівському університеті. Незважаючи на шалений опір польських політиків у віденському парламенті та Галицькому сеймі, українці таки добилися рішення про відкриття самостійного українського університету в 1916 р. Втім, реалізації цих планів завадила Перша світова війна, а відтак і польсько-українська боротьба за Східну Галичину. З огляду на це, твердить М. Кордуба, цілком неадекватною є ситуація з навчанням українців у Львівському університеті після створення Другої Речі Посполитої. Пояснюючи свою тезу, публіцист пише про гвалтовну ліквідацію всіх українських кафедр й фактичну заборону українцям ставати студентами на тій цинічній засаді, що вони не служили в польській армії. Відтак, висновує галицький історик, якщо заклики польських політиків до міжсусідського порозуміння є щирими, слід знести ці абсурдні перешкоди й створити для українців вищу школу в осерді їхнього інтелектуального життя – Львові.

Узасаднивши історичними аргументами право галицьких українців на рідномовну освіту, М. Кордуба в статті «*W sprawie uniwersytetu ukraińskiego we Lwowie*» зосередився на обговоренні іншої конфліктної проблеми – локалізації української вищої школи. На початку цього допису публіцист вкотре нагадав польському читачеві, що питання українського університету не виникло у міжвоєнний час, як це подає бульварна преса. За свою вищу школу, наголошує М. Кордуба, українці борються понад півстоліття, доводячи економічно сильнішому сусідові своє право на повноту національної освіти. Та вже від останніх десятиліть XIX ст., вказує публіцист, польські шовіністи всіляко узасаднювали неможливість створення українського університету у Львові, вважаючи це місто власним культурним бастионом для захисту від східних («варварських») в риториці націоналістичної преси) цивілізаційних впливів. Таке переконання, з неприхованою гіркотою відзначає М. Кордуба, поділяло дедалі більше поляків, зачарованих ексклюзивними гаслами національної демократії.

Ці настрої, доводить М. Кордуба, радикалізувала поразка українців у боротьбі за Східну Галичину. Польська пропаганда відверто почала формувати у державних медіа образ українців як культурно неповноцінної спільноти, що ще не «доросла» до власного університету. І тільки взяті при передачі Східної Галичини під польське урядування зобов'язання, змусили уряди Речі Посполитої розгорнути публічне обговорення університетського питання. На жаль, скрушно констатує вчений, це обговорення перетворилося на профанацію. Її промовистим доказом була безоглядність заперечення польськими публіцистами будь-яких варіантів розміщення проєктовної вищої школи, незважаючи на столичний чи провінційний статус міста. Український публіцист відтворює польському читачеві глумливість ситуації: щойно в пресі з'являється інформація про якийсь черговий осідок для майбутнього університету, як місцева влада організовує гнівний «вох рорупі», яким ця пропозиція рішуче відкидається. Іронізуючи з таких дій польських чиновників за мовчазної підтримки центральної влади, М. Кордуба писав: «Здається, що коли б уряд вирішив розташувати цей нещасливий університет в лісі на Говерлі, то одразу з'явилася б депутація з ведмедів і вовків зі своїм протестом» [19, s. 5].

Разом із тим, пояснює українську рацію галицький історик, вимога українців отримати рідномовну вищу школу є вповні природною і ніяк не шкодить державним інтересам. Ба більше, вказує М. Кордуба, якби польська влада була далекоглядною, вона б зрозуміла власний інтерес в існуванні цієї школи. Адже, пояснює публіцист, тоді українська молодь

не виїздитиме закордон на студії, де вона підпадає під впливи численних радикальних організацій. Подібно очікуваним, наголошує історик, є й бажання українців мати осідок вищої школи у Львові, а не деінде. Адже, пояснює він, східногалицька столиця є природним центром західноукраїнських теренів та містом, де розташовані головні культурні інституції й проживає найбільше інтелектуалів, а втім і педагогів. Намагаючись надати власним аргументам переконливості, М. Кордуба покликається на суголосні висловленим аргументам тези таких польських колег, як краківський професор Володимир Семкович та колишній міністр освіти Другої Речі Посполитої Леон Василевський. Отже, висновує М. Кордуба, першочерговим завданням редакції «*Wiuletyn*-я» має бути «поширення серед польської спільноти тих українських бажань, які не суперечать польським державним інтересам і визнаються слушними й потрібними тверезим головам, вільним від будь-яких нездорових упереджень і шовінізму» [19, s. 8]. Ознакою деякої нормалізації тогочасних міжнаціональних взаємин було те, що головний редактор часопису цілком визнав рацію М. Кордубі та закликав розпочати серйозне обговорення піднятих ним питань.

Поряд із обстоюванням культурно-освітніх прав української меншини Другої Речі Посполитої, галицький історик також активно включився у розгорнуту на сторінках низки державних медіа «війну пам'ятей». Мовиться про невтомні спроби польських публіцистів спровокувати Листопадовий чин і виставити західноукраїнських політиків безвідповідальними мрійниками, що припустилися помилки збройної боротьби на два фронти [20]. За їхньою логікою, українцям слід було винятково зосередитися на захисті Києва від більшовицьких банд і дозволити полякам без опору окупувати Східну Галичину. Очевидно, що такий підхід цілком спотворював пам'ять про Визвольні змагання й суперечив ідеології всеукраїнської соборності. На ці обставини М. Кордуба й звернув увагу в статті «*Czy strzelali do Lwowa zamiast bronie Kijowa?*». Він наголосив на маніпуляції польських публіцистів фактами, позаяк саме галицькі Січові Стрільці перебували в авангарді боротьби з більшовицькою навалою. Насамкінець, галицький учений підніс принципову соборницьку тезу про однакову значущість всіх українських регіонів і культурних центрів [21]. Ця відповідь викликала дискусію на шпальтах «*Wiuletyn*-я». Так, авторитетний польський інтелектуал Станіслав Лось продовжував узасаднювати тезу про політичну недалекоглядність українських лідерів, що не зрозуміли необхідності поступитися Львовом на користь наддніпрянської столиці [22].

Як публічний інтелектуал, М. Кордуба не міг не актуалізувати на шпальтах польського часопису й цілком неприглядну проблему цілеспрямованого іншування польськими урядовцями у Східній Галичині громадян українського походження. Це аб'юзивне за своїм характером ставлення особливо промовисто проявлялося в спробах гвалтовного створення нових місць пам'яті, що трансливали відверто ксенофобні посили. Так, руйнуючи українські громадські місця пам'яті, сфокусовані на плеканні національної ідентичності, окупанти насаджували власні символи присутності, сповнені погорди до місцевого населення. Такі дії, вказує український публіцист, вочевидь перешкоджають налагодженню міжнаціонального порозуміння.

Щоби не бути голосливим, історик згадав про поставлений місцевою владою пам'ятник у Збаражі, що вшановував загиблих у міжсусідській війні поляків [23]. Він містив відверто ксенофобний напис «Полякам Збаражчини, які згинули смертю мучеників при захисті одвічних польських прав на східних кордонах від рук збаламучених й здичавілих русинів в 1918–1919 рр.». Коментуючи цей відверто антиукраїнський жест, М. Кордуба риторично запитував читача «*Wiuletyn*-я»: що в цій ситуації повинно більше дивувати – «визначний політичний розум» авторів присвяти, «східний стоїцизм українців Збаража, що й досі не усунули цієї образи» чи «олімпійській спокій пана старости», який зі свого вікна постійно бачить цей провокаційний за своєю природою пам'ятник. Відтак, історик рішуче закликав владних чиновників беззастережно ліквідувати ці свідчення «воєнного психозу» й антиукраїнської істерії з публічного простору, що має стати передумовою для польсько-українського порозуміння. Відзначимо, що і в цьому випадку допис М. Кордуби переконав редакцію варшавського пресодруку ініціювати звернення до відповідних урядовців відנותувати й ліквідувати такі прояви національного шовінізму.

Коригуючи державну політику пам'яті, М. Кордуба намагався на шпальтах «*Biuletyn*-я» реконструювати сформовані пресою національно-демократичного табору стереотипи стосовно визначних діячів українства. Нерідко приводом для цього ставали трагічні події нашої історії. Так було, наприклад, коли в листопаді 1934 р. з російського Кисловодська прийшла сумна звістка про передчасну смерть М. Грушевського. Як відомо, галицький історик тривалий час тримав у полі зору феноменальність вчительового служіння Україні [24]. Тож не випадково саме він з-посеред інших представників львівської школи українознавців представив польському читачеві збалансований нарис життєпису автора «Історії України-Руси».

В своєму проникливому некролозі на сторінках «*Biuletyn*-я» М. Кордуба пояснив польському читачеві непоправність втрати, що її зазнали українці [25]. Узasadнюючи цю тезу, публіцист першочергово відзначив, що саме завдяки вчительовій «Історії України-Руси» наш народ отримав свою історичну метрику. Та найбільше уваги у некролозі галицький учений відвів деконструкції сформованого львівською публіцистикою зламу ХІХ–ХХ ст. стереотипу про нібито «полонофобію» Великого Українця. На численних прикладах М. Кордуба переконливо довів, що М. Грушевський ніколи не іншував наших західних сусідів, як це послідовно змальовували публіцисти ендецького табору. Натомість, підносив учений, визначний україніст аргументовано заперечував ідеологам відновлення «історичної Польщі» коштом природних національних інтересів колишніх народів Речі Посполитої. До певної міри наслідуючи риторику вчительової публіцистики, М. Кордуба укотре пояснював польським читачам безальтернативність відмови від шовіністичних гасел для налагодження шанобливих міжсусідських взаємин.

Висновки. У підсумку відзначимо, що співпраця М. Кордуби з часописом «*Biuletyn* Polsko-Ukraiński» була зумовлена необхідністю поінформувати нових господарів Східної Галичини про українське розуміння шляхів вирішення численних проблем міжнаціонального діалогу. З необхідним тактом і відповідною історичною аргументацією, історик поборював створені інтелектуалами народно-демократичного табору стереотипи про їхніх східних сусідів як нездібний до повноти політичного й культурного життя етнос. Рішуче опонуючи такому баченню, М. Кордуба переконливо доводив безумовне право найбільшої національної меншини польської держави отримати рідномовну вищу школу, позбавлені репресивної опіки громадські організації й вільну від цензури пресу. Поряд із цим галицький історик наголошував на небезпеці іншування польськими чиновниками громадян українського походження як потенційних ворогів відродженої Польщі. Відмова від цих наслідків польсько-українського збройного протистояння, вказував М. Кордуба, є необхідною передумовою для появи рівноправного міжнаціонального діалогу. На переконання публіциста, це сприятиме побудові об'єднаної спільними інтересами громади. Як історик, М. Кордуба розумів, що тільки така логіка дій політиків зможе забезпечити стійкість польській державі, яка перебувала між радянським і німецьким тоталітаризмами. Як знаємо, заклики історика не переконали польських інтелектуалів, що мало трагічні для наших націй наслідки у часи Другої світової війни.

Список літератури

1. Тельвак В., Педич В. Львівська історична школа Михайла Грушевського. Львів: Світ, 2016. 440 с.
2. Telvak V., Pedych V., Telvak V. Historical school of Mykhailo Hrushevsky in Lviv: formation, structure, personal contribution. *Studia Historiae Scientiarum*. 2021. Vol. 20. P. 239–261.
3. Тельвак В. «Історичні вправи» Михайла Грушевського у Львівському університеті: спроба реконструкції. *Український археографічний щорічник. Нова серія*. 2016. Вип. 19/20. С. 313–322.
4. Тельвак В., Журавльов С., Владига О. Студентська аудиторія Михайла Грушевського філософського факультету Львівського університету: склад та динаміка. *Проблеми гуманітарних наук. Серія Історія*. 2023. Вип. 11/53. С. 86–101.
5. Батюк Т. Біографістика в історіографічній спадщині Мирона Кордуби. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. 2015. Вип. 2. Ч. 3. С. 106–110.

6. Батюк Т. Мирон Кордуба та газета «Діло»: особливості співпраці. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2016. Вип. 15. С. 5–10.
7. Батюк Т. Співпраця Мирона Кордуби з газетою «Буковина». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2013. Вип. 20. С. 147–151.
8. Батюк Т. Мирон Кордуба – співробітник «Краківських вістей». *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 50. С. 4–10.
9. Тельвак В., Поліщук Ю. Листи українського історика Мирона Кордуби у фондах відділу рукописів Бібліотеки Національного інституту імені Оссолінських у Вроцлаві (Польща). *Архіви України*. 2020. Вип. 1. С. 277–252.
10. Тельвак В., Поліщук Ю. Віденська доба життя Мирона Кордуби у світлі архівних документів. *Вісник Черкаського університету: Серія Історичні науки*. 2020. № 1. С. 157–163.
11. Піх О. Мирон Кордуба (1876–1947). Львів, 2012. 72 с.
12. Руда О., Піх О. Рецензійна діяльність Мирона Кордуби на сторінках «Kwartalnika Historycznego» («Історичного квартальника»). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*. 2012. Вип. 5. С. 141–152.
13. Поліщук Ю. Мирон Кордуба як історіограф, археограф і джерелознавець. Черкаси: Вид. Ю. Чабаненко, 2019. 274 с.
14. Кульчицька Т. Мирон Кордуба у польських історичних та суспільно-політичних періодичних виданнях (1895–1939). *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника*. 2007. Вип. 15. С. 112–136.
15. Тельвак В. В., Тельвак В. П. Михайло Грушевський в історіографічній спадщині Мирона Кордуби. *Проблеми гуманітарних наук. Серія Історія*. 2018. Вип. 42. С. 118–142.
16. Купчинський О. Упорядник, автор вступних розділів і наукового коментаря. Взаємне листування Михайла Грушевського та Мирона Кордуби. Львів, 2016. 422 с.
17. Яручик О. Б. Польсько-український міжкультурний діалог (на сторінках «Biuletynu Polsko-Ukraińskiego», 1932–1938 pp.). Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2009. 224 с.
18. Korduba M. Kilka dat z dziejów dążeń społeczeństwa ukraińskiego do uzyskania własnego uniwersytetu. *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. 1934. № 4. S. 1–4.
19. Korduba M. W sprawie uniwersytetu ukraińskiego we Lwowie. *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. 1933. № 2. S. 4–8.
20. Łoś J. Uwagi programowe. *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. 1935. № 9. S. 91.
21. Korduba M. Czy strzelali do Lwowa zamiast bronic Kijowa? *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. 1935. № 10. S. 111.
22. Łoś J. Jeszcze raz na temat Czy strzelali do Lwowa zamiast bronic Kijowa? *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. 1935. № 12. S. 134–135.
23. Korduba M. “Element prowokacji w stosunkach polsko-ukraińskich”. *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. 1933. № 22. S. 3–4.
24. Тельвак В. Михайло Грушевський в оцінках своїх учнів (перша третина ХХ ст.). *Історіографічні дослідження в Україні*. 2013. Вип. 23. С. 160–197.
25. Korduba M. Michal Hruszewskij jako historyk (Z powodu jego śmierci). *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. 1934. № 50. S. 1–4.

References

1. Telvak, V., Pedych, V. (2016). *Lviv Historical School of Mykhailo Hrushevsky*. Lviv [in Ukrainian].
2. Telvak, V., Pedych, V., Telvak, V. (2021). Historical school of Mykhailo Hrushevsky in Lviv: formation, structure, personal contribution. *Studia Historiae Scientiarum*, 20, 239–261 [in English].
3. Telvak, V. (2016). Mykhailo Hrushevskiy's “Historical exercises” at Lviv University: an attempt at reconstruction. *Ukrainskyi arkeohrafichnyi shchorichnyk. Nova seriia [Ukrainian archeographic yearbook. New series]*, 19/20, 313–322 [in Ukrainian].
4. Telvak, V., Zhuravlyov, S., Vladyga, O. (2023). Mykhailo Hrushevskiy Faculty of Philosophy Student Auditorium of Lviv University: composition and dynamics. *Problemy humanitarnykh nauk. Seriya «Istoriya» [Problems of humanitarian sciences. History series]*, 11/53, 86–101 [in Ukrainian].
5. Batuiuk, T. (2015). Biography Studies in historiographical heritage of Myron Korduba. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriya: Istoriia [Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk. Series: History]*, 2, 3, 106–110 [in Ukrainian].
6. Batuiuk, T. (2016). Myron Korduba and the journal “Dilo”: particularity of cooperation. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk [Actual issues of humanitarian sciences]*, 15, 5–10. [in Ukrainian].

7. Batuik, T. (2013). Myron Korduba's cooperation with the newspaper "Bucovina". *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia" [Scientific notes of the National University "Ostroh Academy"]*, 20, 147–151 [in Ukrainian].
8. Batiuk, T. (2022). Myron Korduba – spivrobitnyk "Krakivskykh vistei" [Myron Korduba – employee of "Krakow News"]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk [Actual issues of humanitarian sciences]*, 50, 4–10 [in Ukrainian].
9. Telvak, V., Polishchuk, Yu. (2020). Letters of the Ukrainian historian Myron Korduba in the collections of the manuscripts department of the Library of the Ossolinsky National Institute in Wroclaw (Poland). *Arkhivy Ukrainy [Archives of Ukraine]*, 1, 277–252 [in Ukrainian].
10. Telvak, V., Polishchuk, Yu. (2020). The Viennese era of Myron Corduba's life in the light of archival documents. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriya Istorychni nauky [Bulletin of Cherkasy University: Historical Sciences Series]*, 1, 157–163 [in Ukrainian].
11. Pikh, O. (2012). Myron Corduba (1876–1947). Lviv [in Ukrainian].
12. Ruda, O., Pich, O. (2012). Myron Korduba's review activity on the pages of "Kwartalnik Historycznego" ("Historical Quarterly"). *Ukraina–Polshcha: istorychna spadshchyna i suspilna svidomist [Ukraine–Poland: historical heritage and social consciousness]*, 5, 141–152 [in Ukrainian].
13. Polishchuk, Yu. (2019). Myron Korduba as a historian, archeographer and source researcher. Cherkasy [in Ukrainian].
14. Kulchytska, T. (2007). Myron Korduba in Polish historical and socio-political periodicals (1895–1939). *Zapysky Lvivskoi naukovoї biblioteki im. V. Stefanyka [Notes of the Lviv Scientific Library named after V. Stefanyk]*, 15, 112–136 [in Ukrainian].
15. Telvak, V. V., Telvak, V. P. (2018). Mykhailo Hrushevskyyi in the historiographic heritage of Myron Korduba. *Problemy humanitarnykh nauk. Seriya "Istoriya" [Problems of humanitarian sciences. History series]*, 42, 118–142 [in Ukrainian].
16. Kupchynskyyi, O. (2016). Uporiadnyk, avtor vstupnykh rozdiliv i naukovoho komentaria. *Mutual correspondence of Mykhailo Hrushevskyyi and Myron Korduba*. Lviv [in Ukrainian].
17. Yaruchyuk, O. (2009). *Polish-Ukrainian Intercultural Dialogue (on the pages of "Biuletynu Polsko-Ukraińskiego", 1932–1938)*. Lutsk [in Ukrainian].
18. Korduba, M. (1934). Some Dates in the History of Ukrainian Society's Aspirations to Obtain Its Own University. *Biuletyn Polsko-Ukraiński [Polish-Ukrainian Bulletin]*, 4, 1–4 [in Polish].
19. Korduba, M. (1933). On the Matter of a Ukrainian University in Lviv. *Biuletyn Polsko-Ukraiński [Polish-Ukrainian Bulletin]*, 2, 4–8 [in Polish].
20. Łoś, J. (1935). Programmatic Notes. *Biuletyn Polsko-Ukraiński [Polish-Ukrainian Bulletin]*, 9, 91 [in Polish].
21. Korduba, M. (1935). Did They Shoot at Lviv Instead of Defending Kyiv? *Biuletyn Polsko-Ukraiński [Polish-Ukrainian Bulletin]*, 10, 111 [in Polish].
22. Łoś, J. (1935). Once again on the topic: Did They Shoot at Lviv Instead of Defending Kiev? *Biuletyn Polsko-Ukraiński [Polish-Ukrainian Bulletin]*, 12, 134–135. [in Polish].
23. Korduba, M. (1933). "The Element of Provocation in Polish-Ukrainian Relations." *Biuletyn Polsko-Ukraiński [Polish-Ukrainian Bulletin]*, 22, 3–4 [in Polish].
24. Telvak, V. (2013). Mykhailo Hrushevsky in the evaluations of his students (the first third of the 20th century). *Istoriografichni doslidzhennia v Ukraini [Historiographical studies in Ukraine]*, 23, 160–197 [in Ukrainian].
25. Korduba, M. (1934). Michal Hruszewskyyj as a historian (Because of his death). *Biuletyn Polsko-Ukraiński [Polish-Ukrainian Bulletin]*, 50, 1–4 [in Polish].

Надійшла до редакції / Received: 30.07.2025

Схвалено до друку / Accepted: 25.09.2025

